

KINH NGHIỆM ĐÁNH GIÁ CHẤT LƯỢNG CHƯƠNG TRÌNH ĐÀO TẠO CỦA MỘT SỐ NƯỚC TRÊN THẾ GIỚI VÀ VẬN DỤNG Ở VIỆT NAM

• TS. Nguyễn Thị Tuyết Hạnh (*), TS. Phạm Minh Giản (**)

Tóm tắt

Đánh giá chất lượng chương trình đào tạo là một khâu quan trọng trong quản lý chất lượng đào tạo ở các trường đại học, cao đẳng. Theo yêu cầu nâng cao chất lượng đào tạo, thực hiện đào tạo theo chuẩn đầu ra nhằm phát triển ở người học các năng lực nghề nghiệp phù hợp, cần có chương trình đào tạo đạt chuẩn chất lượng. Bài viết phản ánh kinh nghiệm đánh giá chất lượng chương trình đào tạo ở một số nước trên thế giới như Mỹ, Indonesia, Malaysia, Thái Lan, Philippines và trao đổi vận dụng ở Việt Nam.

1. Đặt vấn đề

Đánh giá chương trình (ĐGCT) đào tạo là một hoạt động quan trọng và thường xuyên trong các trường đại học. Ở nhiều nước, ĐGCT là một phần không thể thiếu trong quá trình kiểm định nhà trường và kiểm định chương trình đào tạo. Trong một bài viết đăng ở số trước, tác giả đã đề cập đến cơ sở lý luận về ĐGCT đào tạo. Để đánh giá chất lượng chương trình đào tạo có thể tiếp cận theo những hướng khác nhau. Việc các trường đại học, cao đẳng ở Việt Nam nên tiến hành đánh giá chất lượng chương trình đào tạo như thế nào cần phân tích bối cảnh nhà trường, đất nước để xây dựng kế hoạch triển khai phù hợp. Trong lộ trình ấy, việc tổng kết kinh nghiệm quốc tế cũng rất cần thiết để học hỏi và lựa chọn cách làm phù hợp với Việt Nam.

2. Nội dung

2.1. ĐGCT đào tạo ở một số nước trên thế giới

Ở Mĩ hay Canada, cùng với kiểm định chất lượng nhà trường, hầu hết các chương trình đào tạo đều được kiểm định để đảm bảo rằng nhà trường đã đào tạo nguồn nhân lực có các kiến thức, kỹ năng và phẩm chất đạo đức đáp ứng chuẩn nghề nghiệp do các hiệp hội kiểm định nghề nghiệp đề ra và đáp ứng các yêu cầu của các ngành nghề trong xã hội. Trong quá trình kiểm định chương trình, các hoạt động và tiến trình ĐGCT đóng vai trò quan trọng cung cấp các bằng chứng cần thiết cho việc kiểm định.

(*) Học viện Quản lý Giáo dục.

(**) Trường Đại học Đồng Tháp.

Theo Ngô Doãn Đãi [2], kiểm định chất lượng chương trình đào tạo được thực hiện ở nhiều nước. Phần lớn các tổ chức kiểm định ở châu Âu kiểm định các chương trình đào tạo.

Ở **Hoa Kỳ**, kiểm định chất lượng chương trình đào tạo (program accreditation) cũng phổ biến như kiểm định chất lượng trường đại học (institutional accreditation).

Người ta còn gọi “kiểm định chất lượng chương trình đào tạo” là “kiểm định chất lượng đào tạo nghề nghiệp (professional accreditation) hoặc “kiểm định chuyên môn” (specialized accreditation). Ở Hoa Kỳ, có tới 52 tổ chức kiểm định chất lượng đào tạo nghề nghiệp.

Các chương trình đào tạo của một trường đại học đã được kiểm định có thể được đánh giá bởi nhiều tổ chức kiểm định nghề nghiệp khác nhau.

Ở **Indonesia**, Hội đồng Quốc gia Kiểm định giáo dục đại học (National Board for Accreditation in Higher Education) có trách nhiệm kiểm định cả trường đại học lẫn các chương trình đào tạo. Hội đồng này đưa ra những khuyến cáo trực tiếp về việc cải tiến chương trình. Những khuyến cáo này dựa trên cơ sở phân tích các điểm mạnh, yếu, những cơ hội và thách thức được nêu trong kết quả kiểm định. Các khuyến cáo cũng được gửi tới Cục trưởng Cục đại học (Director General of Higher Education) để Cục này có những hành động có tính chính sách liên quan tới các chương trình đào tạo.

Ở **Malaysia**, chất lượng các trường đại học tư thục và các chương trình đào tạo trong các trường này do Lembaga Akreditasi Negara (LAN) tức là Hội đồng Kiểm định quốc gia kiểm định. Hội đồng (gồm 10 thành viên) lựa chọn các nhà đánh giá từ nhiều lĩnh vực khác nhau. Họ là những người có trình độ trong các cơ quan, tổ chức nghề nghiệp và công nghiệp, các giảng viên của các trường đại học công lập và tư thục. Thành viên hội đồng kiểm định quốc gia phải có học vị thấp nhất là thạc sĩ và có ít nhất 5 năm kinh nghiệm trong ngành chuyên môn phù hợp. Việc ĐGCT đào tạo trong các trường đại học công lập do Cục văn bằng Malaysia thực hiện. Tiêu chuẩn đánh giá do Chính phủ đề ra, có tham vấn ý kiến của các cá nhân/tổ chức liên quan.

Ở **Philippines**, có 3 tổ chức kiểm định chất lượng giáo dục, kiểm định cả các trường đại học và các chương trình đào tạo. Có 10 tiêu chí (lĩnh vực) được sử dụng để ĐGCT đào tạo. Các quyết định kiểm định là “Đạt”, “Không đạt” và “Công nhận có điều kiện”. Có 4 mức độ đạt là I, II, III, IV, mức sau cao hơn mức trước.

- Hoạt động ĐGCT đào tạo, bao gồm cả việc đánh giá các hoạt động giáo dục lẫn công tác nghiên cứu khoa học do Hiệp hội kiểm định chất lượng trường phổ thông và trường đại học Philippines (PAASCU) thực hiện và rất chú ý tới các ý kiến của sinh viên, giảng viên, cựu sinh viên và của xã hội về chất lượng chương trình đào tạo.

- Hội đồng kiểm định chất lượng các trường đại học Philippines (PACUCOA), tập trung đánh giá các chương trình đào tạo liên quan chủ yếu đến việc mở rộng trí tuệ, không đơn thuần đào tạo về kỹ thuật hoặc nghề nghiệp (liberalarts), các chương trình đào tạo về giáo

dục, thương mại, biển. Kết quả kiểm định cũng được đánh giá theo 4 mức I, II, III, IV, mức sau cao hơn mức trước.

Ở **Thái Lan**, kiểm định chất lượng cũng mới được triển khai gần đây. Cục Tiêu chuẩn và đánh giá chất lượng giáo dục quốc gia (ONESQA) được thành lập năm 2000 chịu trách nhiệm về công tác kiểm định chất lượng. Vòng kiểm định chất lượng đầu tiên được tiến hành trong năm 2006. Người ta cũng tiến hành kiểm định chất lượng cả ở cấp trường đại học và cấp chương trình đào tạo. Bộ tiêu chuẩn đánh giá có 7 tiêu chuẩn. Mỗi tiêu chuẩn được cho điểm từ 1 đến 5. Một trong những yêu cầu để một trường đại học được công nhận kiểm định hoàn toàn là $\frac{3}{4}$ số chương trình đào tạo được kiểm định và không chương trình nào đạt điểm thấp hơn 1,50. ONESQA thành lập các đoàn chuyên gia đánh giá ngoài. Phần lớn các đánh giá viên đang hoặc từng giữ các vị trí quản lý cao trong trường đại học hoặc có trình độ chuyên môn cao trong các lĩnh vực liên quan tới các ngành đào tạo trong trường được đánh giá: hiệu trưởng, phó hiệu trưởng, chủ nhiệm khoa, giáo sư, phó giáo sư. Tất cả các đánh giá viên đều phải dự một đợt tập huấn 3 ngày do ONESQA tổ chức.

2.2. Các hướng áp dụng trong ĐGCT đào tạo ở Việt Nam

Ở **Việt Nam**, việc ĐGCT đào tạo được các trường đại học quan tâm. Trong số các đề tài nghiên cứu thuộc lĩnh vực quản lý giáo dục cũng đã có đề tài nghiên cứu lý luận về ĐGCT đào tạo [3].

Năm 2005, Đại học Quốc gia Hà Nội là cơ sở đào tạo đầu tiên ở Việt Nam thí điểm áp dụng Bộ tiêu chuẩn ĐGCT đào tạo trong khuôn khổ của chương trình Mạng lưới các trường đại học Đông Nam Á - châu Âu (AUNP) để tổ chức cho 2 đơn vị trực thuộc viết báo cáo tự đánh giá về 4 chương trình đào tạo: chương trình đào tạo ngành Toán học (chương trình chuẩn và chương trình dành cho sinh viên tài năng), chương trình đào tạo ngành Công nghệ thông tin (chương trình chuẩn và chương trình chất lượng cao) [2].

Trong năm 2006, Bộ Giáo dục và Đào tạo cũng tổ chức đánh giá các chương trình đào tạo giáo viên tiểu học.

Ngày 30/11/2007, Giám đốc Đại học Quốc gia Hà Nội đã ký quyết định số 4447/QĐ-KĐCL ban hành bộ “Tiêu chuẩn kiểm định chương trình đào tạo” ở Đại học Quốc gia Hà Nội. Đồng thời, Đại học Quốc gia Hà Nội đã đăng ký kiểm định chất lượng theo tiêu chuẩn kiểm định chất lượng của Mạng lưới các trường đại học Đông Nam Á (AUN) để lấy chứng chỉ quốc tế đối với chương trình đào tạo về Công nghệ thông tin của Trường Đại học Công nghệ. Các tiêu chuẩn kiểm định chương trình gồm 5 tiêu chuẩn với 22 tiêu chí, mỗi tiêu chí có 4 mức từ mức thấp nhất (mức 1) đến mức cao nhất (mức 4).

Có thể thấy rằng để đánh giá chất lượng chương trình đào tạo cần xây dựng tiêu chuẩn đánh giá. Việc xây dựng tiêu chuẩn ĐGCT đào tạo có thể tiếp cận theo 2 cách.

Cách thứ nhất: Một chương trình đào tạo được thực hiện ở một đơn vị đào tạo (khoa, bộ môn) trực thuộc một trường đại học. Do đó, khi xem xét chất lượng của một chương trình đào

tạo, có thể căn cứ vào những yếu tố đảm bảo chất lượng ở trường đại học đó, những yếu tố đã được đưa vào các tiêu chuẩn kiểm định chất lượng nhà trường.

Có thể dễ dàng nhận thấy rằng các lĩnh vực cần xem xét khi đánh giá một trường đại học cũng liên quan đến chất lượng các chương trình đào tạo. Vì vậy, nhiều nước, nhất là những nước mới triển khai công tác kiểm định chất lượng, thường dùng cùng một bộ tiêu chuẩn để đánh giá cả trường đại học và chương trình đào tạo.

Khi sử dụng các bộ tiêu chuẩn nói trên người ta sẽ phải sử dụng các chỉ số định lượng và định tính phù hợp với chương trình đào tạo.

Cách thứ hai: Khi thực hiện kiểm định chất lượng chương trình đào tạo, nên tập trung vào hoạt động dạy và học, tức là cần tập trung xem xét: a) Chất lượng đầu vào, b) Chất lượng quá trình, và c) Chất lượng đầu ra [2].

Khi đánh giá chất lượng một chương trình đào tạo, cái cần quan tâm nhiều là xem đơn vị đào tạo đặt những mục tiêu gì, mong muốn người tốt nghiệp đạt được những gì về kiến thức, kỹ năng, thái độ cần thiết cho ngành nghề mà họ theo học và thực tế họ đã đạt được những gì. Sự thoả mãn của sinh viên, của các cơ quan quản lý nhà nước liên quan đến ngành đào tạo, của người sử dụng sinh viên tốt nghiệp ngành đào tạo là những chỉ số quan trọng giúp đánh giá chất lượng một chương trình đào tạo. Ngoài ra, bức tranh về hệ thống đảm bảo chất lượng bên trong nhà trường cùng với chuẩn đối sánh ngành đào tạo của các trường đại học khác trong hoặc ngoài nước cũng giúp dễ dàng thẩm định được chất lượng chương trình đào tạo của một trường đại học.

Theo cách này, Mạng lưới các trường đại học ASEAN - châu Âu (AUNP) xây dựng bộ tiêu chuẩn đánh giá chất lượng chương trình đào tạo có 5 tiêu chuẩn: 1) Mục đích và mục tiêu, 2) Chương trình, 3) Đầu vào và các điều kiện tiên quyết, 4) Đầu ra, 5) Sự hài lòng [2].

Tương tự như vậy, bộ tiêu chuẩn kiểm định của Hội đồng quốc gia kiểm định chất lượng đào tạo giáo viên của Hoa Kỳ (NCATE) có 6 tiêu chuẩn, hợp thành 2 nhóm. Nhóm I là “Thành tích học tập của người học” (Candidateperformance), có 2 tiêu chuẩn: 1) Kiến thức, kỹ năng, tính khí của người học; 2) Hệ thống đánh giá kết quả học tập của người học và đánh giá đơn vị đào tạo. Nhóm II là “Khả năng của đơn vị đào tạo” (Unitcapacity), có 4 tiêu chuẩn: 3) Các hoạt động trong lĩnh vực nghề nghiệp và thực hành; 4) Tính đa dạng; 5) Trình độ, thành tích của giảng viên và việc phát triển giảng viên; 6) Quản lý đơn vị đào tạo và nguồn lực của đơn vị [2].

ĐGCT đào tạo là một trong những phương tiện quan trọng để giúp nhà trường nâng cao chất lượng đào tạo, giáo dục của mình một cách thường xuyên và khẳng định uy tín của nhà trường trong xã hội. Đánh giá chất lượng chương trình đào tạo là một biện pháp tốt để đảm bảo chất lượng trong các trường đại học của Việt Nam. Việc đánh giá chất lượng chương trình đào tạo cần dựa trên các tiêu chuẩn cụ thể. Các tiêu chuẩn đánh giá nên xây dựng theo quan niệm đánh giá hoạt động, chú ý tới chất lượng đầu vào, chất lượng quá trình và chất lượng đầu ra, đặc biệt cần chú ý tới sự thoả mãn của các đối tượng liên quan.

Bảng 1. Các tiêu chí ĐGCT

Các tiêu chí	Điểm
1. Mục đích và mục tiêu; Chuẩn đầu ra	
2. Nội dung chương trình đào tạo	
3. Bản mô tả chi tiết chương trình đào tạo	
4. Cấu tạo chương trình đào tạo	
5. Quan điểm sư phạm và Chiến lược dạy - học	
6. Đánh giá sinh viên	
7. Chất lượng đội ngũ giảng viên	
8. Chất lượng đội ngũ phục vụ	
9. Chất lượng sinh viên	
10. Hỗ trợ và tư vấn cho sinh viên	
11. Các tiện ích và cơ sở hạ tầng	
12. Đảm bảo chất lượng	
13. Lấy ý kiến sinh viên	
14. Thiết kế chương trình giảng dạy	
15. Các hoạt động phát triển đội ngũ	
16. Phản hồi của các bên có liên quan	
17. Đầu ra	
18. Sự hài lòng của các bên có liên quan	
Nhận định chung	

Các tiêu chí ĐGCT cần quán xuyên các vấn đề:

- Chuẩn đầu ra được phát biểu tường minh, bao gồm cả kiến thức, kỹ năng chung cũng như kiến thức và kỹ năng cụ thể theo yêu cầu công việc sau đào tạo, bồi dưỡng. Đồng thời chuẩn đầu ra phải phản ánh yêu cầu của các bên liên quan.

- Nội dung chương trình phải phản ánh tầm nhìn, sứ mạng của trường, thể hiện sự cân đối giữa các kiến thức, kỹ năng chung và kiến thức, kỹ năng cụ thể; thể hiện rõ chuẩn đầu ra trong chương trình cũng như sự đóng góp của mỗi môn học trong chương trình vào việc đạt được chuẩn đầu ra đó.

- Chương trình được mô tả chi tiết, trình bày rõ ràng, mạch lạc; các môn học tích hợp

thành một thể thống nhất; thể hiện rõ các môn học cơ bản, môn cơ sở và môn chuyên ngành cũng như các hoạt động thực tế, thực tập và thi hay làm khóa luận tốt nghiệp...

- Chương trình được xây dựng theo hướng mở và được cập nhật.

- Chiến lược dạy học được phản ánh rõ ràng; việc đánh giá người học được thực hiện bằng các phương pháp đa dạng, tích cực, có tiêu chí rõ ràng và phản ánh chuẩn đầu ra của chương trình đào tạo.

- Chất lượng đội ngũ cán bộ giảng dạy, cán bộ phục vụ, điều kiện cơ sở vật chất để thực hiện chương trình và các điều kiện đảm bảo khác cũng được xác định rõ, qui định cụ thể và triển khai hợp lý.

- Việc thực hiện các hoạt động đánh giá kết quả đầu ra, lấy ý kiến phản hồi, đánh giá của người học và các bên liên quan phải được thực hiện nghiêm túc để làm cơ sở cho việc điều chỉnh chương trình theo mục tiêu chất lượng.

Để đánh giá tổng thể chương trình đào tạo, có thể tiến hành đánh giá chất lượng đề cương chi tiết các học phần cấu thành chương trình. Đánh giá đề cương chi tiết các học phần sẽ giúp thấy rõ mục tiêu cụ thể từng học phần có thể hiện sự đóng góp vào thực hiện mục tiêu của chương trình không? Cấu trúc nội dung cụ thể của từng học phần tích hợp chuẩn đầu ra thế nào? Hình thức tổ chức, phương pháp dạy học có hợp lý không? Việc kiểm tra đánh giá kết quả học tập học phần của người học theo tiếp cận nào, có đánh giá được năng lực của người học không? Học liệu phục vụ dạy học mỗi học phần có đảm bảo tính cập nhật không?... Đánh giá chất lượng chương trình, giáo trình là việc làm quan trọng và phải tuân thủ qui trình khoa học, cần có sự tham gia tích cực của các chuyên gia, các nhà khoa học có chuyên môn phù hợp. Do đó bên cạnh việc xây dựng tiêu chí đánh giá, lựa chọn, kết hợp các phương pháp đánh giá thì việc xây dựng lực lượng tham gia ĐGCT rất cần thiết. Một cách khái quát việc đánh giá chất lượng chương trình đào tạo phải đảm bảo các yêu cầu cơ bản như: (1) Xác định mục đích đánh giá rõ ràng dựa trên các nhu cầu ra quyết định; (2) Xác định các câu hỏi đánh giá cụ thể, rõ ràng; (3) Sử dụng có hệ thống các phương pháp đánh giá; (4) Thu thập minh chứng đầy đủ, báo cáo chính xác rõ ràng; (5) Tuyên truyền thông tin chính xác, rõ ràng; (6) Tiếp cận đa dạng các thành phần của nhóm đánh giá có sự tham gia hợp lý của các bên liên quan; (7) Sử dụng kết quả đánh giá để hình thành các kế hoạch hành động phù hợp.

3. Kết luận

Với mục tiêu nâng cao chất lượng đào tạo trong giáo dục đại học, theo tinh thần quản lý chất lượng tổng thể thì cần quản lý đồng bộ các thành tố làm nên chất lượng, trong đó có quản lý chất lượng chương trình đào tạo. Đánh giá chất lượng chương trình đào tạo phải được thực hiện trên cơ sở hiểu rõ khái niệm, nguyên tắc, phương pháp và qui trình đánh giá. Để vận dụng trong thực tế cần xây dựng kế hoạch triển khai cụ thể với sự tham gia đồng bộ của các thành phần then chốt bao gồm chuyên gia, người dạy, người học, cán bộ quản lý trường học và các bên liên quan. Học tập kinh nghiệm quốc tế và lựa chọn cách làm phù hợp với

điều kiện Việt Nam và đặc thù đào tạo của mỗi trường sẽ giúp các trường đại học thực hiện tốt khâu ĐGCT đào tạo, góp phần thực hiện quản lý nhà trường hướng tới chất lượng./.

Tài liệu tham khảo

[1]. Nguyễn Đức Chính (2008), *Thiết kế và ĐGCT giáo dục*, Tập bài giảng tại Khoa Sư phạm (nay là trường Đại học Giáo dục) Đại học Quốc gia Hà Nội.

[2]. Ngô Doãn Đãi (2008), “Kiểm định chương trình đào tạo ở Việt nam”, *Báo cáo trình bày tại Hội thảo “Kiểm định, đánh giá và quản lí chất lượng đào tạo đại học”*, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội.

[3]. Trần Thị Hoài (2009), *Nghiên cứu đánh giá thẩm định chương trình giáo dục đại học trình độ đại học*, Luận án Tiến sĩ Quản lý Giáo dục.

[4]. Trần thị Bích Liễu (2008), “ĐGCT đào tạo: khái niệm, nguyên tắc, quy trình, loại hình, phương pháp”, *Kỷ yếu hội thảo quốc tế “Xây dựng tiêu chuẩn chất lượng cho các trường sư phạm Việt Nam”*, Viện Nghiên cứu Sư phạm, Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh.

Summary

Assessing a training program is a key component of training quality management in academic institutions. In accordance with the requirements of enhancing the training quality, there must be a standardized training program to implement an outcome-based training programs to develop students' professional competencies. This article aims to analyze experiences in assessing training programs from other countries-Indonesia, Malaysia, Thailand, Philippines to propose solutions to applying those in Vietnam.

Ngày nhận bài: 27/12/2013; ngày nhận đăng: 04/3/2014.